

ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ*

Правни факултет за привреду и
правосуђе

Нови Сад

БОРО МЕРДОВИЋ

Министарство унутрашњих послова

Републике Србије

ПУ Београд

УДК 343.9

Оригиналан научни рад

Примљен: 01.02.2019

Одобен: 26.02.2019

Страна: 567-576

„MASS SHOOTINGS” - МОТИВ И ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Сажетак: Шта је то што једну особу наведе да узме ватрено оружје у руке и насумично одузме живот и рани већи број људи из свог окружења? Који су мотиви оваквог понашања појединца и како објаснити ову појаву? Низ је питања која се постављају пред научну и стручну јавност са циљем да се оваква понашања предупреду и спрече. Нејасна дефиниција самог криминалног акта, шта се под њим подразумева и како се класификује уноси конфузију и у начине и мере које треба предузети како би се последице свеле на минимум. Ово су само нека од питања и дилема које ћемо покушати да разграничимо и појаснимо у овом раду. Непредвидивост места и тренутка, као ни самог извршиоца криминалног акта ,чини ову појаву најинтригантнијом али и најинтересантнијом за психологе, криминологе и социологе, нарочито у САД. Медијски спектакл који прати овакве догађаје утицали су на то да се овакви криминални акти, услед имитације и идентификације све чешће јављају и у другим деловима света.

Кључне речи: Mass shootings, профил личности, ватрено оружје, превенција

Увод

„Mass shootings” је појава која је карактеристична за САД а нарочито од 90-тих година прошлог века заокупља пажњу научне и стручне јавности. Према неким истраживачима догађај који се одиграо 1966 године, када се Чарлс Витмен попео на торањ Тексашког универзитета у Остину, САД, и убио шеснаест особа је био прекретница у озбиљнијем схватању овог феномена. Број жртава оваквих догађаја је велики и забрињавајући нарочито ако се узме у обзир да се ради о ученицима и наставном особљу, као и о особама које су се случајно нашле на неком месту и у одређеном тренутку. У Америци се води велика дебата како и на који начин се могу предвидети овакви криминални акти, ко је крив за овакво понашање појединца? Да ли је криво само друштво, породица или васпитно образовни систем или је то одлика психичке нестабилности и деградације личности појединца? Дефинисање ове појаве је такође

* zdbjelajac@gmail.com

конфузно и уноси доста нејасноћа у процесу испитивања и истраживања оваквих догађаја. Јасно дефинисање и класификација свакако би допринело да се овој друштвено опасној и непредвидивој појави супротставимо на адекватан начин. Док амерички стручњаци и научници најчешће истичу индивидуалне карактеристике и психичке поремећаје личности као доминирајуће у одређивању понашања појединца у овим догађајима у Европи је преовладавајуће мишљење да је друштво то које мора да уради више како би се оваква понашања појединца предупредила. Прва масовна убиства, у категорији која је данас доминантна, појавила су се у САД и у самом почетку су били спорадични случајеви које су стручњаци покушавали објаснити као изоловане и случајне. Међутим, дешавања која су уследила у годинама после тога допринела су стварању утиска да се не може говорити о спорадичним случајевима већ да се ради о озбиљном криминолошком и социолошком проблему који има велике последице по животе људи али и друштва у целини. Податак да се број ових кривичних дела повећава из године у годину навео је научну и стручну јавност на темељно размишљање шта и како треба урадити у откривању етиологије оваквог понашања и које мере треба предузети како би се она превенирала или као би се њихов број смањило. Бројни криминолози и социолози су се бавили овим питањем покушавајући да нађу и открију каузалне везе између понашања појединца који дође на идеју да одузме живот већем броју људи и социјалног поретка и социјалних веза које тај појединац гради у свом окружењу. Са друге старне психијатри и психолози су склони испитивању структуре личности извршиоца ових деликата трагајући уназад и тражећи разлоге ескалације његовог понашања.

Дефиниција појма, теоријске поставке и етиологија

Као што смо навели постоји доста нејасноћа око тога шта се сматра масовним убиством (mass murder) или масовним пуцњавама (mass shootings), школским пуцњавама (school shootings), масовним убицама и сл. Неке од дефиниција покушавају да раздвоје шта се може сматрати масовним пуцњавама са неким основним елементима који их разликују од других сличних кривичних дела. Ове различите дефиниције значе да се број посматраних масовних пуцњава значајно разликује у зависности од особе или организације која их идентификује и анализира.

Масовно убиство представља чин убијања великог броја људи (четири или више), обично у исто време или у релативно кратком периоду. Према FBI (Federal Bureau of Investigation), масовно убиство се дефинише као четири или више убистава која се десе током специфичног догађаја без „периода хлађења”, између убистава. Масовно убиство се обично догоди на једној локацији на којој једна особа убије изванредан број људи.

Школске пуцњаве (school shootings) се дефинишу као догађаји у којима једна или више особа користећи оружје убију или ране више лица у некој образовној институцији. Извршиоци ових дела су разни појединци који могу да

болују од менталних болести, којима је ускраћено право на имиграцију, садашњи или бивши ученици, чланови особља школе или факултета или аутсајдери у заједници. Учиноци завршавају убијањем или рањавањем жртава и често, на крају, пуцају у себе (Реск, Вгуант, 2009:851). На ове две дефиниције ћемо се задржати како би избегли даљу конфузију и отишли превише у ширину која би нас удаљила од основне теме.

Према неким истраживањима у Америци све до пред крај прошлог века масовне пуцњаве и убиства су била карактеристика великих градова. То се променило 90-тих година прошлог века када се број масовних убиства повећао и „преселио„ у мање средине. Неки научници сматрају масовним убијањем убиство четири или више жртава у једној епизоди, и да представља криминални акт-убиство, објашњено истим криминолошким теоријама које се примењују и на остала кривична дела, и да не заслужују посебан третман. Други криминалисти сматрају масовно убиство као пре свега ствар психопатологије - злочин почињен од стране појединаца који пате од дубоких менталних поремећаја (психоза, схизофренија) и, према томе, најбоље се анализира кроз објектив психијатрије. Неки истраживачи заступали су став да су такви догађаји ретки и недостојни за значајну истраживачку пажњу. Отежавајућа околност за испитивање масовног убиство на систематичан начин је ограниченост расположивих примарних података: масовни убице обично након крвавог пира изврше самоубиство, недоступни су из правних разлога, не желе или не могу сарађивати са реализаторима истраживања.

Објашњење ове друштвено опасне и девијантне појаве покушали су да дају бројни психолози и криминолози користећи неке раније теоријске поставке у објашњењу девијантних и криминалних облика понашања. Већина стручњака из ове области наводи као основни разлог одсуство социјалне контроле и прекид социјалних веза појединца са друштвом. У том контексту теорија социјалне контроле и социјалних веза се намеће као основа у објашњењу ових социјално патолошких појава. Дефиниција друштвене контроле као организованог одговора на девијантне поступке постала је широко успостављена као доминантна концептуализација у академској литератури, након што је реализовано низ студија о начинима на које друштва, групе и појединце реагују на различите облике девијантног понашања (Innes, 2003:54). Социјална контрола представља способност једног друштва да преко својих институција и друштвеног уређења наметне обрасце и норме понашања и учини их ефектним и делотворним. Један од оснивача и протагониста теорије социјалне контроле је Трејвис Хирши (Travis Hirschi). Основна поставка ове теорије је да услед недовољне контроле од стране друштва кроз своје механизме и институције (васпитно образовне установе, породица, установе културе, државне органе и сл), појединац успева да наметне асоцијалне и делинквентне облике понашања. Поред ове поставке као посебан део теорије социјалне контроле издваја се мишљење Хиршија и Готфредсона (Travis Hirschi, Michael Gottfredson) о ниској или слабој самоконтроли понашања појединца. Према овој теорији слаба индивидуална самоконтрола понашања у комбинацији са слабом спољашњом социјалном контролом ствара повећану вероватноћу тенденције „окретања„

појединца ка криминалном или девијантном понашању и да ће та вероватноћа нарочито бити повећана ако постоје погодне могућности да се учини неки криминални или девијантни акт (Југовић, 2013:337). У светлу ове теоријске поставке може се тражити објашњење и масовних убистава где се акценат ставља на друштво и одсуство социјалне контроле али и на појединца и одсуство самоконтроле. Шта још детерминише и узрокује све већи број масовних убистава, посебно у Америци, покушавају да објасне многе научне дисциплине.

Свакако да је, као и код већине кривичних дела и криминалитета, један од доминирајућих фактора породица и породични односи. Као основна јединица друштва, она представља основу васпитања и социјализације најмлађих чланова друштва и од ње најчешће зависи у ком правцу ће се развити појединац и какве ће вредносне норме и системе усвојити (Мердовић, 2017:142). У том контексту деградација породице, развод брака, социјално патолошки обраци понашања чланова породице, насиље у породици, лош економски и социјални статус, неадекватне родитељске вештине и други ометајући фактори за функционисање породице су значајни предиктори девијантног понашања чланова породице. Велики број масовних убистава (четири или више жртава) у Америци се догоди у самој породици (супруг убије своју жену и децу или неког из ближе околине, комшије, сроднике и сл). Према подацима ФБИ, 87% деце старости од 0 до 14 година широм света која су убијена ватреним оружјем, су деца која живе у САД-у упркос чињеници да мање од 5% деце света живи у САД-у. У септембру 2014, ФБИ је објавио извештај " A study of the activities of an active shooter incident in the United States between 2000 and 2013 ". У свом извештају наводе да је појава масовних пуцњава у том периоду у порасту. У извештају се наводи да оваквим трендовима доприноси лакши приступ оружју. Открили су да су две трећине учинилаца школских пуцњава ватрено оружје за извршење дела узели из своје куће, или од рођака. Поред тога, поседовање оружја у домаћинству значајно повећава ризик за убиство у кући услед насиља у породици, као и стопу убистава генерално (Towers, и др.2015).

Школске пуцњаве су доживеле експанзију на глобалном нивоу од 2000. године. У последњих неколико година у Финској, Немачкој, Грчкој, Бразилу, Норвешкој, Русији и другим земљама укључујући и Сједињене Државе њихов број је вишеструко порастао. Иако могу постојати националне разлике, у свим случајевима, снимци приказују младе људе у кризи који експлодирају бесом, користећи оружје и насиље како би решили своју кризу и креирали медијски спектакл и постали познати кроз свој смртоносни поступак. Извршиоци ових деликата без дискриминације деле мушки бес и покушавају да реше кризу мушкости кроз насилно понашање; показују склоност према оружју и решавају своју кризу насиљем оркестрираним као медијски спектакл (Sumiala, J., Muschert, G. W. 2012:341). Поред школских пуцњава у којима су већином жртве ученици и наставно и ненаставно особље образовне установе, масовне пуцњаве на другим јавним местима су такође у порасту а нарочито оне које имају породични карактер.

Етиологија овог феномена је различита и вишеструка. Разлози зашто се једна особа одлучи на овако тежак преступ и у њему одузме живот већем броју

особа (било да их познаје или не) су бројни и различити али и комплементарни и међусобно се допуњују. Као што смо већ навели породица и њена деградација и дисфункционалност су један од најчешће истицаних разлога. Вероватно због тога што се основни темељ личности гради управо у породици. Један од често помињаних и навођених узрока у стручној литератури која се бави овим проблемом је доступност оружја. Ово је питање које се увек изнова покреће нарочито у западним земљама. Чињеница да су скоро сва масовна убиства извршена употребом ватреног оружја потврђује разлоге за ту дебату. Реализована су и бројна истраживања у којима је потврђивана и једна и друга теза али је евидентно да је лака доступност оружју један од предиктора криминалног понашања уопште а нарочито убистава, масовних убистава и школских пуцњава. Са једне стране су произвођачи оружја и заговорници слободне продаје наоружања а са друге противници лако доступне куповине оружја без претходне провере. Статистика показује да је упркос поштравању законске регулативе о набавци оружја и оштријем критеријуму безбедносних провера сваког купца, број масовних пуцњава и убистава задржао исти тренд односно није дошло да смањења тих деликата поред свих предузетих мера. Догађаји који су истраживани показали су да извршиоци ових кривичних дела нису имали психијатрисјку позадину или безбедносну сметњу која би их спречила да набаве оружје. Аргумент за либералну набавку оружја је и то, како истичу неки стручњаци, да већи број грађана може носити оружје и да на тај начин може у ситуацијама масовних пуцњава спречити извршиоца да реализује своје криминалне активности. Међутим, анализом неких од масовних пуцњава показано је да су у догађајима били присутни наоружани грађани али да нису искористили оружје да спрече масовног убицу. Као разлог се најчешће наводи, паника, страх за сопствени живот и да не привуку пажњу убице на себе, и излаз најчешће траже у бежању на сигурно или скривању. Чињеница је такође да масовни убица ни изблиза не би био у могућности да убије или рани већи број особа хладним оружјем у односу на ватрено оружје. Три четвртине најсмртоноснијих масовних убистава у Сједињеним Државама које су се догодиле од 1980. године извршене су употребом ватреног оружја (Fox, 2011:11). У Аустралији, после масакра у Порт Артур 1996. године, влада је понудила амнестију и откуп за оружје и уведено је законодавство које ограничава власништво и употребу ватреног оружја. Овим променама се приписује смањење убистава извршених ватреним оружјем (Haeneу, и др 2018:405).

Један од често навођених узрока који детерминише масовна убиства, односно њихове извршиоце, је психопатологија личности. Психопата је особа којој недостаје саосећање, односно не осећа кривицу нити кајање, нити се либи да буде агресивна и насилна како би добила оно што хоће. Психопате су углавном неодговорне, егоцентричне, харизматичне и веште у манипулацији. Грант Дуи, криминолог у Управи за извршење казни Минесоте, проучавао је више од хиљаду триста масовних убистава која су се одиграла између 1900. и 2013. године. Сто шездесет злочина класификовао је као јавна масовна убиства, она у којима је најмање четворо људи убијено у врло кратком времену. Он је закључио да су код две трећине дијагностиковани озбиљни поремећаји у

виду шизофреније, депресије и биполарног поремећаја личности. (<http://www.nedeljnik.rs/nedeljnik/portalsnews/u-zlocinackom-umu-misterija-masovnih-ubica> посећено дана 22.10.2018). С друге стране, истраживање из 2016. године, је закључило да 22% масовних убиства почине људи који пате од озбиљних менталних болести, а 78% немају психичких потешкоћа. Ова студија је такође закључила да многи људи са менталним болестима не учествују у насиљу над другима и да је већина насилног понашања услед фактора који нису везани за психопатологију личности.

Интернет и медији се такође наводе као један од фактора који повећавају вероватноћу јављања масовних убиства и школских пуцњава. Према спроведеним истраживањима након школских пуцњава утврђено је да извршиоци доста времена проводе на интернету. Њихово интересовање су претходна масовна убиства или пуцњава, видео игрице са елементима насиља, интересовање за оружје и друге насилне садржаје. Неретко се дешава да убице пре или након извршеног чина, на интернету путем друштвених мрежа, објављују садржаје који могу указати на предстојећи догађај или снимке самог убиства са порукама. Разлог за оваквим публицитетом, бар према изјавама самих извршилаца, је да ће постати познати, да ће сви знати за њих без обзира на последицу. Фасцинираност насилним актима и агесијом, славом и жељом за доказивањем, имитација и идентификација, која је лако доступна на интернету и путем медија је један од фактора који доприноси учвршћивању одлуке лабилних појединаца за извршење једног овако насилног акта. Медијски спектакл који новинари праве од оваквих догађаја интригирају младе и доприносе ширењу вести, сензација и спектакла. Сензационалистичко извештавање о криминалним дешавањима доводи до повећања гледаности или читаности неког медија, бољег рејтинга и профита, али и до претеривања о природи и обиму злочина, што резултира афективним реакцијама конзументата информација, узнемирењем грађана и страхом од криминала (Бјелајац, Мердовић 2018:293). Став већине стручњака али и стручних тела и организација да треба избегавати сензационализам приликом извештавања о овим догађајима. Међу стручњацима постоји консензус да ће то помоћи у спречавању масовних убиства и спашавања невиних живота. У скорашњим истраживањима, око 80% испитаника се сложило да медијско извештавање о масовним пуцњавима може учинити учиниоце чувеним и познатим, а 70% се сложило да ово извештавање може довести до напада услед имитације (Schildkraut & McNale, 2018). Ова истраживања указују на неколико јасних закључака. Медијско извештавање о масовним убиствима доводи до тога да више људи размишља о масовним убиствима како на адекватан тако и на неадекватан начин. У ствари, извештавање о овим догађајима је у великој мери неизбежно јер људи у свакодневном животу - прегледају интернет, проверавају вести, читају друштвене медије - па се моменти размишљања о масовним убиствима брзо повећавају. Бесплатни публицитет који масовни убице добијају у суштини функционише као национална и међународна рекламна кампања (Lankford, 2018:155).

Профил личности и мотиви

Један од најстаријих систематских прегледа масовних убистава изазивао је широко распрострањен поглед у популарној штампи и стручној литератури да су масовни убице лудаци који су убијали пуцајући изненада, неплански и неселективно (Levin & Fox, 1985). Тежња многих истраживача и стручњака који су се бавили овом темом је била направити профил масовног убице са свим карактеристикама и то искористити у процесу превенције и сузбијања оваквих догађаја. У питању је идентификација заједничких карактеристика ових појединаца и креирање мера социјалне политике, законске регулативе и процедура које се могу применити како би се извршила рана идентификација потенцијалних учиниоца насиља у школама и на јавним местима. Такве забринутости генеришу списак питања, укључујући и следећа: да ли су ови насилни појединци генетски предиспонирани на ову врсту понашања, без обзира да ли имају физиолошки поремећај или су духовно и психички неподобни, без обзира на то да ли су то деца и млади који су већ испољили насиље у школама или су примери неефикасних и штетних стилова родитељства и да ли су злоупотребља, насиље и изолација настали због одвајања од других људи. Већина истраживања је показала да су масовне убице и извршиоци масовних пуцњава у школама или на другим јавним местима имали већину од следећих карактеристика: мушког пола, белци, алијенација, социјална изолација и искљученост која доводи до ерозије самопоуздања и самопоштовања, проводи време сам у кући играјући насилне видео игре и сурфујући на интернету, страх и бес, незадовољство, злостављани су или понижавани од стране друштва или породице, присуство емоционалних поремећаја и фрустрација, себе сматрају жртвом и не виде проблем у себи, други су криви за њихове проблеме, сексуални проблеми, жеља за потврдом мушкости, агесија и депресија. Неки истраживачи наводе да су масовне пуцњаве импулсивна дела која су спонтана без планирања и непредвидива. Међутим, у већини анализираних масовних и школских пуцњава са већим бројем жртава истраживачи су дошли до податка да су та дела обично планирана и да имају историју сличног понашања. Иако нису били предвиђени, околина самог извршиоца је примећивала знаке агресије и неадекватног понашања, разговоре, писања или објаве на интернету али то нису идентификовали и схватили као упозорење. Напади су обично били планирани недељама, месецима или чак годинама унапред. Иако не постоји профил школског пуцача, а два инцидента у школи нису иста, они деле заједничке карактеристике, укључујући (Bonanno, Levenson, 2014:5):

- да је већина нападача барем једној особи из свог окружења саопштила своје планове
- Већина нападача није директно претила жртви
- Пиштољи су били најчешћи избор оружја
- Већина нападача се боре са значајним личним губицима и неуспесима
- Нападичи су били најчешће депресивни и / или суицидални
- Већина је имала осећај да их други малтретирају, прете и да хоће да их повреде
- Већина је доживела неку врсту увреде

На основу наведених карактеристика личности појединца извршиоца ових кривичних дела могуће је идентификовати и поједине факторе ризика. Ту се пре свега мисли на уже социјално окружење појединца. Зависно од тога како се понаша у породици и друштву, понашање у школи, емоционалне реакције, реакције на фрустрације и насиље, испољавање агресије, може се предвидети понашање неке особе. Начин живота (отуђеност) стил облачења такође може бити један од индикатора који треба узети у обзир приликом процене појединца. Запажања наставника, колега са посла, пријатеља, о понашању појединца је драгоцено у предвиђању његовог понашања. Родитељи такође имају важну улогу у овом процесу. Неки предиктори који детерминишу ово насилно понашање би били ако ученик нема емпатију према другима, види друге као инфериорне, омаловажава друге и има претеран осећај правичности, као и начин на који изражавају љутњу, фрустрацију и тугу.

Да би дошло до насиља, на основу ових индикатора, мора постојати циљ и мотив за насиље, начин извршења насилног поступка и средства за то. Тешко је предвидети овакве догађаје јер постоји много особа које имају све ове карактеристике личности а никада нису испољили агресију према другима нити узели оружје да би решили свој проблем. Из тог разлога је и тешко, готово немогуће, са прецизношћу предвидети ко ће и у ком тренутку реаговати на овако агресиван начин. Према Фоксу и ДеЛатеур постоје пет мотива који наводе масовне убице на такав чин. То су: освета, моћ, лојалност, тероризам и профит. Код већине анализираних масовних и школских пуцњава преовлађују освета и осећај моћи као доминантан мотивациони фактор.

Одабир жртава оваквих убистава је некада насумичан али некада и одређен самим местом извршења. Најчешће се дешава да сам чин започиње убиством познате особе и некога из блиског окружења извршиоца док су остале жртве насумично одабране. Понекад, масовни убице циљају на читаву категорију људи (нпр. жене, Јевреји, муслимани, немуслимани, црнци итд.), и представљају злочин из мржње у екстремном смислу. Овакав случај десио се у Норвешкој 2011. године када је Брејвик (Anders Behring Breivik) убио 77 особа а као разлог навео антиисламизам.

Закључак

Научна и струна јавност се слаже да не постоји једноставно објашњење овако комплексног проблема. Масовне и школске пуцњава све више настају као израз беса и психопатологије појединца. Непредвидиве су и тешке за идентификовање. Забрињавајуће је што њихов број расте и што се ван територије САД (где су и најчешће) почињу јављати и у другим крајевима света у већем броју и са већим бројем жртава. Напори науке усмерени су на идентификовање узрока оваквог понашања и профилисања личности масовних убица. Неопходна је сарадња свих релевантних фактора једног друштва али и међународне заједнице. Удруживање знања и размена информација као и мултидисциплинаран приступ овом приступу је неопходан и једино исправан. Непосредно

након неког од оваквих догађаја ствара се осећај колективног страха и несигурности што покреће и политичку и научну дебату о забрани и контроли оружја, лакшој доступности менталне помоћи грађана, побољшање мера безбедности у школама и универзитетима као и на јавним местима. Зависно од профила стручњака који се бави овим питањем предлажу се и различите мере. Свака од тих мера је корисна и мора бити усклађена са општом безбедносном политиком једног друштва. Контрола медија и медијских садржаја, контрола оружја, физичко и техничко обезбеђење васпитно-образовних установа, превентивни рад полиције у заједници, законска регулатива, адекватан рад стручњака у установама за здравствену и менталну помоћ, едукација наставно особља у поступању са насиљем у школама и реаговање на такве ситуације, едукације ученика и грађана на који начин реаговати у ситуацијама масовних пуцњава, помоћ породици и родитељима као и побољшање животних услова сваког појединца у друштву су мере које треба предузимати у циљу смањивања ризичних фактора који доприносе масовним убиствима и пуцњавама у којима страдају невини.

Литература:

1. Fox, J.A., (2011). Mass shootings are a tragic fact of life in America. USA Today. посето дана 20.10.2018
<http://ezproxy.nb.rs:2166/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=J0E393755564711&site=eds-live>
2. Fox, J.A., DeLateur, M., (2014) Mass Shootings in America: Moving Beyond Newtown, Homicide Studies, Vol. 18(1) 125 –145
3. Fox, J.A.; (2018). Preventing mass shooters. USA Today. посето дана 20.10.2018
<http://ezproxy.nb.rs:2166/login.aspx?direct=true&db=aph&AN=J0E046593869017&site=eds-live>
4. Innes, M. (2003). Understanding Social Control : Deviance, Crime and Social Order. Buckingham: McGraw-Hill Education,
5. Lankford, A. (2016). Race and mass murder in the United States: A social and behavioral analysis. Current Sociology, 64(3), 470–490
6. Lankford, A. (2018). Do the media unintentionally make mass killers into celebrities? An assessment of free advertising and earned media value. Celebrity Studies. Advance online publication. pp
7. Lankford, A., Madfis, E. (2018.). Media Coverage of Mass Killers: Content, Consequences, and Solutions. AMERICAN BEHAVIORAL SCIENTIST, 62(2), 151–162.
8. Peck, D. L., Bryant, C. D. (2009). Encyclopedia of Death and the Human Experience. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc. 851-854
9. Raitanen, J., Oksanen, A., (2018) Global Online Subculture Surrounding School Shootings American Behavioral Scientist, Vol. 62(2) 195 –209
10. Schildkraut, J., McHale, R. (2018). Covering rampage: News consumers' perceptions about mass shootings in the media. Paper presented at the meeting of the Academy of Criminal Justice Sciences, New Orleans, LA
11. Sumiala, J., Muschert, G. W. (2012). School Shootings : Mediatized Violence in a Global Age (Vol. 1st ed). Bingley, UK: Emerald Group Publishing Limited.

12. Towers, S., Gomez-Lievano, A., Khan, M., Mubayi, A., & Castillo-Chavez, C. (2015). Contagion in Mass Killings and School Shootings. PLoS ONE, (7).
13. Jugović, A.; (2013), Teorija društvene devijantnosti, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, IP Partenon, Beograd
14. Merdović, B. (2017), „Uloga i značaj vankrivičnih subjekata u politici suzbijanja kriminaliteta,, Doktorska disertacija, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
15. <http://www.nedeljnik.rs/nedeljnik/portalnews/u-zlocinackom-umu-misterija-masovnih-ubica> posećeno dana 22.10.2018).
16. Haeney, O., Ash, D., Galletly, C., (2018), School Shootings - „It wouldn't happen here?"; AUSTRALIAN AND NEW ZEALAND JOURNAL OF PSYCHIATRY, Volume: 52 Issue: 5 Pages: 405-407
17. Bjelajac, Ž., Merdović, B.,(2018) „Senzacionalizam u medijima kao uzrok destabilizacije politike suzbijanja kriminaliteta,, Kultura polisa, Institut za Evropske studije Beograd, br.35, godina HV, str. 289-300
18. Levin, J., Fox, J. A. (1985). Mass murder: America's growing menace. New York, NY: Plenum.
19. Bonanno, C. M., Levenson, R. L. (2014). School shooters: History, current theoretical and empirical findings, and strategies for prevention. Sage Open, 4, 1–11.

„MASS SHOTS” - MOTIVE AND BASIC CHARACTERISTICS

Summary: What is it that caused one person to put firearms in their hands and suddenly take away life and earlier a large number of people from their surroundings? What are the motives of this behavior of individuals and how to explain this phenomenon? A series of questions posed to the scientific and professional public with the aim to warn and prevent such behavior. An unclear definition of the criminal act itself, under the new implications and how to classify confusion, and in the manner and extent that should be presumed to minimize the consequences. These are just some of the issues and dilemmas that we will experience to distinguish and clarify in this paper. The unpredictability of the place and moment, as well as the criminal act itself, makes this phenomenon the most intriguing or most intrusive for psychologists, criminologists and sociologists, most often in the United States. The media spectacle that sent these events has contributed to the fact that such criminal acts, taking imitations and identification, are increasingly occurring in other parts of the world.

Key words: mass shooting, personality profile, firearms, prevention